

بررسی نظام آموزشی بزرگسالان در کشورهای مختلف جهان

سعید مرادبخش^۱

چکیده

آموزش بزرگسالان روندی که در آن کسانی به نحوی دوره‌ی آموزشی شان قطع شده است، آگاهانه برای دگرگونی یا پیشرفت اطلاعات، دانش و مهارت‌های خویش فعالیت‌هایی سازمان یافته و پی در پی داشته باشند. مساله بی‌سوادی و کم‌سوادی یکی از مهم‌ترین مسایلی است که در حال حاضر دامنگیر جوامع بشری شده است و سبب عقب ماندگی اجتماع و عقیم ماندن خلاقیت و توانایی انسان‌ها می‌شود. سازمان یونسکو از اواخر قرن ۲۰ به طور جدی برای ریشه کنی بی‌سوادی، اقداماتی را انجام داده است تا افراد را برای زندگی در قرن ۲۱ آماده سازد. این سازمان در چهارمین کنفرانس خود در سال ۱۹۸۵ در پاریس بیانیه‌ای را با عنوان «حق آموختن به مردم جهان» اعلام کرده است: حق آموختن یعنی حق خواندن و نوشتن - حق پرسش و تفکر - حق تجسم و خلق کردن - حق شناخت محیط خود و تدوین تاریخ - حق دسترسی به منابع آموزشی و حق ارتقای کیفی‌های فردی و اجتماعی.

واژگان کلیدی: نظام آموزشی، بزرگسالان، یونسکو، یادگیری.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

مقدمه

یادگیری پایه و اساس رفتار هر فرد است. یادگیری منحصر به سنین خاصی نیست بلکه همه ی افراد برای ادامه حیات و هماهنگی و سازش با محیط خویش مجبورند به طور مداوم مطالب و یا مهارت‌های جدیدی فرا گیرند. روش های یادگیری را می توان به دو گروه عمده مکانیکی و بینشی تقسیم کرد. یادگیری مکانیکی، که بر حافظه تاکید فراوان دارد. در برخی از موارد برای آموزش کودکان مورد استفاده قرار می گیرد. مثلاً هنگام فرا گرفتن جدول ضرب را این شیوه استفاده می شود. همچنین به منظور فرا گرفتن زبان خارجی، فرد ناچار است واژه های زبان مورد مطالعه را با تکرار و تمرین مکانیکی (شرطی شدن) بیاموزد. در حالی که برای یادگیری موادی چون ریاضیات و علوم تجربی، استفاده از روش های یادگیری بینشی سودمند تر است. در واقع هر چه رشد کودک بیشتر شود نیاز به استفاده روش های یادگیری مبتنی بر بینش و بصیرت افزایش می یابد.

در زمینه ی آموزش بزرگسالان نیز، گاه ممکن است نیاز به یادگیری از طریق شرطی شدن وجود داشته باشد، ولی این موارد استثنایی بیش نیستند. بهتر است در آموزش و پرورش بزرگسالان به منظور کارآیی بیشتر، از روش های تدریسی استفاده شود که بر اساس بینش بصیرت استوار است. چون قسمت اعظم یادگیری بزرگسالان با توجه به انگیزه ها و تجارب پیشینشان انجام می گیرد، یادگیری و آموزش مبتنی بر بینش و بصیرت مهمتر است.

« یادگیری تنها به افزایش معلومات و تجربیات محدود نمی شود بلکه در حقیقت سازمان دادن و تنظیم فعالیت های ذهن فعالیت های ذهن نیز نوعی یادگیری محسوب می شود. یادگیری مترادف با گسترش فکر، مبادرت به تجربیات تازه، مرتبط ساختن آنها با تجربیات گذشته و تجدید سازمان فعالیت های ذهنی است.» (صباغیان، ۱۳۸۲)

آموزشیار بزرگسالان باید حتی الامکان از تکیه بر حافظه ی افراد خودداری کند. استفاده از حافظه تنها بدین معنی نیست که فرد مطلبی را بخواند و آن را حفظ کند، بلکه همچنین فعالیت های دیگری را نیز در برمی گیرد، از قبیل گوش دادن به سخنرانیهای طولانی، پیگیری و دنبال کردن آموزشی که یکجا و در یک مرحله ارائه شود نگاه کردن به مطلبی خاص یا تماشا کردن حرکات و اعمال معلم (در مورد آموزشهای عملی) که در آینده مجبور باشد آنها را یادداشت کند و غیره. با توجه به نکات فوق، فعال شدن آموزنده، چه کودک و چه بزرگسال، در جریان یادگیری نقش اساسی دارد. ولی باید یادآور شد که این پدیده در مورد بزرگسالان اهمیت بیشتری دارد.

آموزش بزرگسالان در کشورهای پیشرفته ی صنعتی

به دلیل یکسان نبودن شرایط تاریخی، سیاسی، اجتماعی و موقعیت جغرافیایی شکل برخورد با موضوع آموزش بزرگسالان در کشورهای مختلف صنعتی متفاوت است. هر یک از کشورهای صنعتی با توجه به نیازهای خود در زمان حال و آینده و همچنین بر اساس امکانات مادی و معنوی خویش به توسعه

نوع و بخش خاصی از آموزش بزرگسالان پرداخته است. ولی این گونه تفاوت ها در مقایسه با مشابهت هایی که در اهداف، از نظر اجتماعی و اقتصادی برای پیشرفت آموزش بزرگسالان وجود دارد بسیار ناچیز است.

سیمپسون تعریف جامعی از آموزش بزرگسالان ارائه داده است که در مورد اغلب کشورهای پیشرفته صدق می کند: «آموزش بزرگسالان کوشش آگاهانه یک جامعه است که از طریق موسسات عمومی یا سازمانهای داوطلب برای اعتلای سطح آگاهی افراد جامعه به عمل می آید. به این ترتیب امکانات و وسایل یادگیری در اختیار افرادی قرار می گیرد که در سنین مختلف هستند و فرصت استفاده از تعلیمات ابتدایی و ضروری را در دبستان، دبیرستان و دانشگاه نداشته اند یا آموزش حرفه ای و تخصصی آنان قبل از وقت قطع شده است و مشتاق فراگیری مطالبی درباره ی موضوعی برای رسیدن به هدفی معین هستند؛ به شرط اینکه مغایرتی با اصول دموکراسی جامعه نداشته باشد.» (سیمپسون، ۱۹۷۲، ص ۲۸)

این تعریف، بسیار وسیع است و دامنه ی عمل آن از برنامه ی آموزشی به خصوصی نظیر برنامه ی سواد آموزی یا آموزش حرفه ای، که گروه خاصی از افراد جامعه از آن استفاده می کنند، گسترده تر است. بر اساس این تعریف، آموزش بزرگسالان عبارت از هر آن گونه فعالیتی است که سبب نوعی تغییر، اصلاح و پیشرفت افراد بزرگسالان یا اجتماع شود.

نگاهی به آموزش بزرگسالان برخی از کشورها

آموزش بزرگسالان در عربستان

قسمت مهم دیگر برنامه تحصیلات سعودی، آموزش بزرگسالان است. نشانه تعهد دولت سعودی به محو بی سوادی، پایه ریزی تعداد زیادی از مراکز تحصیل بزرگسالان است. در مناطق دور افتاده روستایی دولت دوره های آموزشی - تحصیلی برگزار می نماید. میزان بی سوادی در پادشاهی سعودی برای مردان نود درصد و ۷۰/۲ درصد برای زنان است. وزارت تحصیلات عربستان اکنون مراکز آموزش بزرگسالان برای مردان در سنین سطوح مختلف تاسیس نموده است. سیستم آموزشی در پادشاهی عربستان اصل فراهم نمودن شرایط آموزشی در هر زمان را اجرا می کند. بنا بر این سیستم آموزشی خاصی برای آموزش در هر زمان بوجود آمده در این چهار چوب موسسات ذیل ایجاد گردیده است:

الف) مراکز سواد آموزی که بدون محدودیت سنی دانش آموزان را می پذیرند. طول مدت تحصیلی در این مراکز سه سال است، اولین سال تحصیلی آموزش بزرگسالان برابر با دومین سال تحصیلی آموزش ابتدایی است. دومین سال برابر کلاس چهارم و سومین سال برابر کلاس ششم آموزش ابتدایی است. در مبارزه با بیسوادی، دستگاههای آموزشی یک رشته برنامه های سواد آموزی تابستانی در مناطقی که دور از تراکم مدرسه ای هستند را به مورد اجرا گذارده اند .

ب) کلاس‌های شبانه ویزه مردان و کلاسهای روزانه ویزه زنان شانس گذراندن امتحان نهایی برای مرحله میانی یا مرحله متوسطه را درست مانند دانش آموزان مدارس رسمی برای بزرگسالان فراهم می‌سازند. تلاشهای نهضت سواد آموزی در عربستان سعودی طی سالهای اخیر در این زمینه مهم موفقیت آمیز بوده است .

سواد آموزی بزرگسالان در هند

تا اواخر جنگ جهانی اول، پیشرفت ناچیزی در حوزه آموزش بزرگسالان هند رخ داده و تنها به مدارس شبانه کلان شهرهای کشور محدود گردیده بود. در همین اثنا برخی از شاهدگان روشن فکر هندی متعلق به ایالات Baroda ، Travancore و My sore به افزایش حمایت های مالی خود از مدارس شبانه مبادرت نمودند . آن ها همچنین به احداث کتابخانه های روستایی طی قرن ۱۹ و حمایت از این مراکز پرداختند. از سوی دیگر رهبران ملی که به هدایت و رهبری جنبش آزادی بخش می پرداختند، به موضوع آموزش همگانی به عنوان بخش مهمی از اصل استقلال کشور توجه نمودند. این در حالی است که طی سال ۱۹۳۷ با به قدرت رسیدن مجلسین سنا و نمایندگان رسیدگی بر امور آموزش بزرگسالان به دولت مرکزی تفویض گردید. در همین اثنا سری مبارزات با بی سوادی و سوادآموزی همگانی در سطح ایالات مختلف کشور به راه افتاد. اما با این حال مجلسین سنا و نمایندگان از قدرت افتاده و مبارزات با بی سوادی متوقف گردید. این در حالی بود که طی سال ۱۹۳۹ برای بار دیگر کمیته ای با عنوان (CABE) جهت رفع معضل بی سوادی و تدارک امکانات لازم آموزش بزرگسالان در مقیاس وسیع و به عنوان مقدمه ای برای آموزش رایگان و اجباری تشکیل یافت. ریشه کنی بی سوادی از جمله اصلی ترین اهداف دولت هند از زمان استقلال کشور طی سال ۱۹۴۷ تاکنون بوده است. در طول نخستین طرح ۵ ساله، پروژه آموزش اجتماعی که مسأله سوادآموزی را نیز شامل گردید طی سال ۱۹۵۲ به عنوان بخشی از طرح توسعه ملی معرفی گردید. اجرای پروژه مذکور با تدارک جدید تشکیلاتی و سازمانی مشتمل بر نهادهای سازمان دهنده آموزش اجتماعی مردان و زنان در سطح پایه و نهاد آموزش اجتماعی اصلی در روند اجرای طرح صورت گرفت. حمایت جامع آموزشی با احداث مراکز آموزش رؤسای آموزش اجتماعی با عنوان (SEOTCS) به وقوع پیوست. در همین اثنا کتابخانه های روستایی، کالج های janata ، باشگاه های ویژه جوانان و مدارس گروهی (قومی) (آغاز به فعالیت نمود. مدارس گروهی (قومی) که مطابق الگوی پیشرفته دانمارکی تحت عنوان Vidya peeths فعالیت می نمودند به ارائه و اجرای طرح های آموزش بزرگسالان به جوانان و افراد بزرگسالان روستایی مناطق Karnataka و Vihars در ایالت بیهار پرداختند . دولت هند نیز به تشکیل شورای آموزش عالی روستایی در جهت ارتقاء سطح سواد افراد روستایی از طریق اجرای پروژه احداث مؤسسات روستایی مبادرت نمود. اجرای این طرح ها خود به توسعه روستایی من جمله توسعه برنامه های سوادآموزی در روستا های کشور منجر گردید. طی سال ۱۹۵۶ کمیته دائمی CABE در حوزه آموزش اجتماعی تشکیل یافت. در همین اثنا مرکز ملی آموزش

پایه در جهت تدارک امکانات آموزش پیشرفته و تقبل پژوهش های مربوط به آموزش جوانان آغاز به فعالیت نمود. علاوه بر این تلاش های مختلفی در جهت نشر سوادآموزی توسط ایالات مختلف کشور صورت پذیرفت که از این میان می توان به منطقه Gran Shihshan واقع در ایالت Maharashtra اشاره نمود که طی سال ۱۹۵۹ یکی از ایالات موفق کشور در جهت نیل به اهداف آموزش بزرگسالان به شمار می آمد. هدف اصلی مسوولین منطقه فوق اجرای سیاست سوادآموزی روستا به روستای ایالت ظرف مدت زمان کمتر از ۶ ماه به واسطه بهره گیری از خدمات افتخاری معلمین ابتدایی و متوسطه بود. گفتنی است که عملکرد این منطقه از انعکاس موفقی برخوردار بوده اما با عدم اتمام طرح به علت بحران های مالی نیز مواجه بوده است. علی رغم تمامی تلاش های به عمل آمده در حوزه آموزش بزرگسالان این حوزه آموزشی از پیشرفت رضایت بخش و مطلوبی برخوردار نبوده است. چرا که طرح های توسعه ملی کاهش یافته و به تدریج از میان رفته اند. تنها در صورتی آموزش بزرگسالان به صورت خودکار جهانی می گردد که آموزش ابتدایی به صورت جهانی و اجباری مطرح گردد. با بررسی نرخ جمعیت باسواد کشور هند درمی یابیم که این کشور طی سال ۱۹۵۱ از رشد 37/19 درصدی و طی سال ۱۹۶۱ از رشد ۲۴/۰۲ برخوردار بوده است این در حالی است که بعدها طی سال ۱۹۶۶ کمیسیون Kothari بر اهمیت گسترش سواد و برنامه های سوادآموزی تأکید نمود که از جمله اصلی ترین اصول آن می توان به موارد ذیل اشاره نمود (www.iranculture.org):

- ۱- گسترش آموزش عمومی ۵ ساله برای کودکان رده های سنی ۱۱-۶ سال .
  - ۲- تدارک دوره های آموزش نیمه وقت برای آندسته از کودکان رده های سنی ۱۴-۱۱ سال که یا از تحصیل بازمانده و یا مردود علمی شناخته شده اند.
  - ۳- تدارک آموزش پاره وقت و حرفه ای برای افراد بالغ رده های سنی 15-30 سال .
  - ۴- بهره گیری از رسانه های گروهی به عنوان ابزاری قدرتمند در جهت آماده سازی افراد به برخورداری از نعمت سواد.
  - ۵- احداث کتابخانه ها در سراسر کشور.
  - ۶- تأکید بر لزوم پی گیری برنامه های آموزشی.
  - ۷- نقش بارز و مهم دانشگاه ها و سازمان های داوطلب در سطوح ایالتی و منطقه ای.
- آموزش بزرگسالان در مالزی:

طی سال های اخیر برنامه های با هدف تشویق عامه مردم به کتابخوانی بکار بسته شده است. در این راستا، تا پایان برنامه هفتم توسعه مالزی بالغ بر ۸۶ میلیون رینگیت مالزی به احداث و تجهیز ۱۷ کتابخانه در سطح استانی و محلی اختصاص یافته و امکانات کتاب خانه های کنونی افزایش یافت در این اثنا، ۷۸ کتابخانه روستایی کشور بر تشویق کتابخوانی شوند. در این راستا همچنین احداث کتابخانه های بسیار در مناطقی از کشور امکانات کتابخانه ای ثابت برخوردار نبودند، افزایش یافت. به منظور

تشویق و جذب افراد بیشتر به ویژه جوانان به منظور استفاده از امکانات کتابخانه ای، تعداد کتابها افزایش یافت .

دسترسی عمومی به امکانات مذکور با افزایش امکانات اینترنتی افزایش یافت. بر این اساس، ایجاد سهولت دیجیتالی سازی و دسته بندی دقیق اطلاعات از جمله اولویت های مهم دولت مالزی در جهت گسترش سواد آموزی در میان اقشار مختلف جامعه محسوب می گردد. از جمله دیگر اقدامات دولت در جهت گسترش سواد آموزی در میان اقشار مختلف جامعه به ویژه جوانان می توان به موارد ذیل اشاره نمود :

- ۱- توسعه و بهبود برنامه های آموزشی مهارتی سازمان ها و وزارتخانه های گوناگون در جهت پیشرفت جوانان و آشنایی آنان با مهارت های بازار کار
- ۲- فراهم سازی فرصت های آموزش و پرورش با دامنه گسترده برای دانش آموزان و دانشجویان دختر جهت تحصیل در رشته های علوم پایه، علوم فنی و علوم مهندسی
- ۳- پویایی و افزایش مشارکت بخش خصوصی در حوزه آموزش و فراهم سازی امکانات و تجهیزات آموزشی در جهت توسعه جامعه و تحویل نیروی کار ماهر و باسواد
- ۴- دستیابی همگانی به آموزش و پرورش در جهت بهبود توانایی های نسل آتی و ارتقاء سطح کیفی زندگی شهروندان مالزیایی
- ۵- اعطای کمک های مالی در راستای دسترسی هرچه بیشتر اقشار کم درآمد و بی بضاعت به آموزش و پرورش

- ۶- توسعه موفقیت های آموزشی و پرورشی کشور تا تبدیل کشور به قطب آموزش منطقه
  - ۷- بازنگری و ارزیابی دائمی برنامه های آموزش همگانی در جهت بهبود کیفیت سرمایه گذاری درازمدت در پیشرفت منابع انسانی کار آمد.
- آموزش بزرگسالان در سوئد

اجرای طرح جامع آموزش پایه بزرگسالان (Kunskapstyflet) در کشور سوئد از سال ۱۹۹۷ آغاز گردیده و تا سال ۲۰۰۲ به طول انجامید. آموزش پایه بزرگسالان نوع خاصی از آموزش نبوده بلکه بخشی از آموزش بزرگسالان می باشد. هدف برگزاری چنین دوره های آموزشی، تحت پوشش قرار دادن افراد فاقد شغل و کارکنانی است که از صلاحیت آموزش عالی ۳ساله برخوردار نمی باشند. همچنین دوره های مذکور بر نیازهای کارکنان با آموزش محدود و فراهم نمودن فرصتهای آموزشی افراد جهت ارتقاء صلاحیت بازار کار متمرکز می باشد. دولت سوئد سالانه ۳/۴ میلیون sek جهت احداث ۱۰۰ هزار مرکز آموزشی تحت نظارت شهرداریها سرمایه گذاری می نماید. گفتنی است که مسئولیت نظارت و رسیدگی بر عملکرد مراکز آموزش بزرگسالان از سوی دولت به شورای ملی آموزش بزرگسالان سوئدی تفویض گردیده است.

طی سالهای اخیر به واسطه بهبود وضعیت بازارکار و روند نزولی متقاضیان، تعداد مراکز ارائه کننده آموزشهای پایه بزرگسالان کاهش یافته است. شهرداریها از درجه بالایی از آزادی در تصمیم گیری در خصوص آموزش بزرگسالان برخوردار می باشند. تغییر نیازهای بازارکار و تعیین اولویتهای خاص در جهت توزیع وجوه دولتی میان مراکز آموزش بزرگسالان توسط کمیسیون آموزش بزرگسالان سوئد صورت می گیرد. در آوریل سال ۲۰۰۰، کمیسیون مذکور به ارائه گزارش نهایی خود در خصوص نوسامانی آموزش بزرگسالان در سوئد مبادرت نمود که پس از اعمال ارزیابی های همه جانبه، لایحه آموزش و توسعه سیاستهای آتی آموزش بزرگسالان در فوریه سال ۲۰۰۱ تقدیم مجلس ملی سوئد گردید. در همان اثناء دولت سوئد به ارائه کمکهای بلاعوض تحصیلی به افراد فاقد شغل رده های سنی ۵۵-۲۵ سال جهت برخورداری از حضور در دوره های آموزش بزرگسالان و برخورداری از حقوق و مزایای بیکاری مبادرت نمود.

آموزش بزرگسالان تحت نظارت شهرداری ها:

آموزش بزرگسالان تحت نظارت شهرداری ها (KOMVUN)، آموزش مقدماتی و آموزش تکمیلی بزرگسالان را در بر می گیرد. ک لیه شهرداری های مناطق مختلف کشور مسئولیت نظارت بر چهار چوب آموزش اولیه بزرگسالان را برعهده دارند. آموزش بزرگسالان تحت نظارت شهرداری ها رایگان بوده و امکاناتی نظیر کتابهای درسی و ابزار آموزشی و لوازم التحریر را در اختیار افراد بزرگسال قرار می دهد. دوره های آموزش اولیه بزرگسالان از سال ۱۹۹۷ به علاقه مندان ارائه می گردد. عمده برنامه های آموزش اولیه در شهرداری های مناطق کم جمعیت و شهرداری های مناطق با نرخ بیکاری بالا ارائه می گردد. طبق آخرین آمار بدست آمده در سال تحصیلی ۲۰۰۱-۲۰۰۰ بالغ بر ۳۱۷۲۰۶ دانشجو در دوره های آموزش بزرگسالان تحت نظارت شهرداری ها حضور یافته اند. گفتنی است که اکثریت دانشجویان (بالغ بر ۲۷۱۶۱۸ نفر) در دوره های آموزشی بالاتر و حدود ۳۷۳۱۸ نفر در آموزش های پایه بزرگسالان ثبت نام نمودند. این درحالیست که تنها تعداد ۸۲۷۰ نفر در تحصیلات تکمیلی ثبت نام نمودند. از جمله عمومی ترین دوره های آموزشی میتوان به دروس کامپیوتر (دو دوره با ۱۳۸۰۷۶ شرکت کننده) ریاضیات (دو دوره با ۸۲۰۲۸ شرکت کننده) زبان سوئدی (۶۰۱۲۵ شرکت کننده) و زبان انگلیسی (۶۹۴۹۳ شرکت کننده) اشاره نمود.

برنامه ریزی آموزشی آموزش بزرگسالان :

در اغلب شهرداری های کشور سوئد آموزش بزرگسالان (Komvux) در فواصل خاص زمانی به علاوه ترم های معمول آموزشی ارائه می گردد. گفتنی است که چگونگی تقسیم فعالیت روزانه توسط مدارس و به صورت محلی تعیین می گردد. در اغلب شهرداری های کشور سوئد آموزش بزرگسالان (Komvux) در فواصل زمانی غیر از ترم های معمول (ماه های تابستان) نیز ارائه می گردد. گفتنی است که چگونگی

تقسیم فعالیت روزانه توسط هریک از مدارس و به صورت کاملاً انحصاری تعیین می‌گردد. در مراکز آموزش عالی بزرگسالان، ساعات آموزشی مندرج در جدول زمانی برحسب ترم‌های آموزشی متفاوت می‌باشد. شیوه سازماندهی و برنامه ریزی مقطع آموزش عالی بصورت محلی و توسط دانشگاه‌ها و دانشکده‌های کشور صورت می‌گیرد.

آموزش بزرگسالان چین

آموزش بزرگسالان در جمهوری خلق چین وظیفه ای بس عظیم است که تحت سیاست های یکدست حزب و دولت اجرا می شود و صدها میلیون انسان از آن تاثیر می پذیرند. این آموزش از طریق کلاسهای تقریباً رسمی و دوره های مکاتبه ای، رادیو، تلویزیون، و برنامه های مطالعه فردی به شیوه ای منظم برنامه ریزی و هدفمند انجام می شود. تنها کارگران کارخانجات نیستند که تحت پوشش برنامه های آموزشی قرار میگیرند، بلکه کادرهای رهبری در تمام سطوح، کارمندان مختلف و مهندسان و تکنسین ها نیز از آن بهره می گیرند. (صباغیان، ۱۳۸۲، ص ۲۰۰-۱۹۸ با تلخیص). برخی از وظایف عمده آموزشی بزرگسالان چین عبارت است از:

الف- ارتقای سطح اخلاق و آگاهی سیاسی شهروندان، تا به این طریق به ترویج مدنیتی با اخلاق سوسیالیستی کمک شود. ب- بهبود مهارتهای حرفه ای و تولیدی کارگران.

ج- بالا بردن سطح فرهنگی و علمی بزرگسالان که در نتیجه آن پیشرفت همه جانبه آنان حاصل می آید. (فرجامی، ۱۳۸۲، ص ۷۱)

۱- زمینه تاریخی و وضعیت کنونی:

طی هزاران سال برده داری و فئودالیسم در جوامع چینی، رنجران، یعنی همان آفرینندگان تمدن باستان، تقریباً از حقوق و فرصت های بهره مندی از آموزش محروم بودند. پیش از بنیان گذاری جمهوری خلق بیش از ۸۰ درصد کارگران و ۹۵ درصد دهقانان بی سواد بودند.

نظام آموزش بزرگسالان در چین طی جنبش انقلابی این کشور به عنوان ابزاری برای آگاهی بخشیدن به توده های عظیم کارگران و دهقانان و تسهیل تحول اجتماعی توسعه یافت. تاریخچه این نظام به اوایل سالهای دهه ۱۹۱۰ برمی گردد. در سال ۱۹۲۲ اولین مدرسه کارگران در بخش آنیوان ایالت کیانگ سی آغاز به کار کرد. (صباغیان، ۱۳۸۲، ص ۲۰۰-۱۹۸ با تلخیص).

از زمان برقراری جمهوری خلق چین حکومت چین آموزش دهقانان و کارگران را به مثابه ابزاری برای توسعه اقتصاد ملی و تحکیم دیکتاتوری دمکراتیک خلق به کار گرفته است. این رژیم سیاست حرکت روی دوپا راکه مفهوم آن توسعه همزمان مدارس تمام وقت و مدارس نیمه وقت (مدارسی که در آنها تحصیل و کار توأم صورت می‌گیرد). آموزش بزرگسالان و آموزش کودکان، آموزش رسمی و غیر رسمی و مدارس دولتی و ملی است، توسعه داد. (همان و شهر آرای، ۱۳۵۹)

۲- آموزش کارگران:

این آموزش به کارگران بخش صنعت و تجارت، کارمندان و مدیران دولتی و تکنسین های شرکت ها اختصاص دارد. در حال حاضر تقریباً ۵۰ درصد بنگاهها به ایجاد مدارس کارگران یا دوره های کارآموزی کوتاه مدت دست زده اند. در ۱۹۸۰مجموعاً ۱/۵۳ میلیون کارگردارین مدارس ثبت نام کردند. متناسب با نیاز های گوناگون بازسازی ملی و نیز نیاز های بزرگسالان شاغل اشکال گوناگون آموزش ایجاد شده و برنامه هایی انعطاف پذیر عرضه می شود:

الف- مدارس تمام وقت متوسطه فنی یا عمومی و دانشکده های کارگران ایجاد شده است و توسط شرکت ها یا کارخانه ها اداره میشوند و دوره های فنی یا عمومی در وقت آزاد در مقطع ابتدایی و متوسطه در سطح کارگاهی ارائه میشوند.

ب- مدارس متوسطه پاره وقت کارگران رادر مدارس تمام وقت متوسطه اداره می کنند و کلاسهای شبانه دوره های مکاتبه ای پیشرفته و کلاسهای کارآموزی حرفه ای کادر تحت پوشش دانشکده ها و دانشگاهها ی تمام وقت قرار دارند.

ج- دانشگاهها یا مدارس متوسطه پاره وقت محلی توسط سازمانهای توده ای همچون اتحادیه های کارگری و مجامع علمی با همکاری موسسه های آموزشی مورد حمایت قرار می گیرند.

د- مدرسه های مدیران یا کلاسهای کارآموزی کوتاه مدت توسط بخشهای صنعتی برگزار شده مدیران کارخانه ها و روسای شرکتها در دوره ها و یا برنامه های رادیو و تلویزیونی مربوط به مدیریت اقتصادی دعوت می کنند.

و- با به کار گرفتن روش مطالعه فردی برنامه های امتحانی برای آموزش عالی تهیه دیده شده است. حکومت برای تشویق ادامه تحصیل در سطح عالی اقداماتی انجام می دهد و قانونی را از تصویب گذرانده که تسریع میکند هرکس آموزش عالی را از طریق مستقیم دنبال کند دوره های لازم را تمام کند و امتحانات سراسری را بگذراند باید به عنوان فارغ التحصیل دانشکده شناخته شود و به او گواهی نامه یا دیپلم مکاتبه ای عطا شود.

۳- آموزش دهقانان :

جمهوری خلق چین کشوری است که ۸۰ درصد جمعیت آن در مناطق روستایی به سر میبرند. کشاورزی اقتصاد ملی است و در نتیجه آموزش دهقانان عامل اساسی در ارتقای سطح علمی فرهنگی تمام ملت است. در طول انقلاب چین بطور سنتی به آموزش دهقانان و کادرهای آنان توجه خاصی میشد.

عمده شرکت کنندگان در آموزش دهقانان را افراد جوان و میانسال جامعه تکنسین های کشاورزی و کادرها در سطوح کمون و بزرگاد تولید تشکیل می دهند. به دلیل تفاوت عظیم شرایط فرهنگی و اقتصادی مناطق مختلف و تنوع فراوان نازهای آموزشی گروههای تحت پوشش اشکال بسیار متنوع و قابل انعطافی برای سازماندهی آموزش دهقانان به وجود می آید.

الف- در سطح تیم تولید (یک تیم واحدی است تولیدی متشکل از ۱۰ تا ۲۵ خانوار) کلاس‌هایی برای سواد آموزی تشکیل می‌شود.

ب- در سطح بریگاد تولید (یک برگاد سازمانی است اجرایی و تولیدی متشکل از چند تیم) مدارس ابتدایی و متوسطه پاره وقت تاسیس شده که معلمان مدارس متوسطه محلی یا فارغ التحصیلان را به صورت نیمه وقت به خدمت می‌گیرند.

ج- مدارس روستایی تمام وقت دست به ایجاد مدارس پاره وقت برای دهقانان می‌زند.

د- در سطح کمون خلقی مدارس فنی کشاورزی نیمه وقت برای تربیت پرسنل فنی ایجاد می‌شود طول مدت تحصیل بین یک تا دو سال است.

(فرجامی، ۱۳۸۲، ص ۷۶ و شهر آرای، ۱۳۵۹ و بنت، ۱۳۶۰، ص ۱۵، ترجمه ی صباغیان).

آموزش بزرگسالان کوبا

کشور کوبا با اجرای برنامه‌هایی چون "پیکار کلاس ششم" و "پیکار کلاس نهم" از سال ۱۹۶۲-۷۶ موفق شد بیسوادی را به طور کامل از بین ببرد. دولتمردان کوبا ابتدا تمام مدارس و ادارات را تعطیل نمودند و به تمام قشر جامعه دستور دادند برای مبارزه با بیسوادی گام بردارند و در مدت یکسال کوبا توانست موفقیت‌های زیادی را کسب نماید. (صباغیان، ۱۳۸۲، ص ۲۰۱) نقش مدارس شبانه و مراکز دانشگاهی و نهادهای انقلابی در این زمینه بسیار مهم بود. کشورهای چینی و گویان و دیگر کشورهای آمریکای مرکزی از اقدامات کوبا الگو گرفته و برای مبارزه با بیسوادی پیشرفتهایی نمودند. (فرجامی، ۲۴۵، ۱۳۷۲-۲۳۸ با تلخیص و صباغیان، ۱۳۸۲، ص ۲۰۰-۱۹۸ با تلخیص).

آموزش بزرگسالان اکوادور

"اهمیت به برای کارورزی پیش از اشتغال و ضمن اشتغال و نیز حمایت از معلمان سواد آموز جوان" مسئولیت اجرای (۱۹۹۰-۱۹۸۹) این وظایف بر عهده ی آموزش و پرورش، رفاه اجتماعی، بهداشت و کار گذاشته شد، و آموزش و پرورش وظیفه ی هماهنگ سازی آن را بر عهده گرفت. که دارای سه مرحله بود: ۱- طراحی، برنامه ریزی و سازمان بندی ۲- اجرا ۳- نظم بندی و ارزشیابی نهایی (مجیدی، ۱۳۸۰، ص ۳۰) اهداف طرح: آموزش دانش آموزان دبیرستانی برای آموزش بیسوادان توسط معلمان در کارگاه‌های مخصوص صورت گرفت. و نتیجه این شد که این مربیان جوان نهضت اکوادوری به خاطر تلاششان در مبارزه با بیسوادی جایزه ی حقوق بشر آمریکای لاتین را دریافت نمودند. و الگویی برای سایر کشورها شد. (همان، ص ۴۰)

یکی از مربیان چنین گفت: "نهضت سواد آموزی به ما کمک کرده است که مطالبی درباره ی مسائل واقعی کشورمان فرا گیریم. فهمیده ایم که فقر یعنی چه. برای گشت و گذار به نواحی روستایی رفتن، به معنی تماس داشتن با مردم و آشنا شدن با نحوه ی زندگی کردن آنها نیست" (فرناندو، کارچی).

آموزش بزرگسالان در لائوس: اجرای طرح " شبکه ی مربوط به مراکز بهسازی تدریس "

آموزش و پرورش لائوس برای از بین بردن بیسوادی اقدامات زیر را انجام داد:

- ۱- شناسایی معلمان غیر ورزیده و آموزش آنان.
- ۲- تهیه انواع وسایل کمک آموزشی و کتب راهنمای معلم.
- ۳- توجه به شرایط مادی معلمان و نیز بهداشت و محل زندگی‌شان.
- ۴- ایجاد حلقه پیوند میان مراکز بهسازی معلمان و سازمانها و جامعه
- ۵- نظارت بر کار توسط دولت (مجیدی، ۱۳۷۲، ص ۱۰۵-۶۳ تلخیص).

آموزش بزرگسالان : سازمان منطقه ای در آفریقا:

اتحادیه آموزش بزرگسالان آفریقا در سال ۱۹۶۸ تاسیس شد. هدفهای اصلی اتحادیه عبارتند از : ترتیب دادن بررسیها و پژوهشهایی در زمینه مسایل جاری آموزش بزرگسالان آفریقا. تشویق انجمنهای ملی ذیربط، به ترتیب دادن فعالیتهای آموزشی برای شهروندان بزرگسال، همکاری با هر سازمانی، خصوصی یادولتی، در پیشبرد آموزش بزرگسالان، مرکز قراردادادن اتحادیه برای گرد آوری و پخش اطلاعات و انتشار نشریاتی در زمینه آموزش بزرگسالان طرح برنامه هایی برای مجریان آموزش و گسترش فکر ایجاد شبکه های ارتباطی بین سازمانهای آموزشی و آموزشگران بزرگسالان و عموم مردم.

اتحادیه، پژوهشها و طرحهای توسعه ای در زمینه موضوعات زیر اجرا کرده است :

- (الف) ارتباط نظام آموزش با اشتغال در مناطق روستایی و برای توسعه روستایی در کنیا.
- (ب) تولید نمونه هایی از یک روش اساسی و عملی برای تهیه متون خواندنی در آموزش محیطی در زمینه فرهنگ، مذهب، اقتصاد، برای فراگیرندگان نوسواد بزرگسال توسط آموزگاران بزرگسالان
- (ج) مطالعه ی موردی در آموزش محیطی و کارآموزی در دو ناحیه روستایی در کنیا.
- (د) همکاری و پیوند میان سازمانهای آموزش رسمی و غیر رسمی در تعدادی از کشورهای آفریقای غربی (www.iranculture.org).

اتحادیه یک خبرنامه، نشریه ، گزارش کارکنفرانسها، و گزارشهای کارگاههای آموزشی را منتشر می کند و دستنامه ها کتابهای راهنما را برای دست اندرکاران آموزش بزرگسالان تهیه می نماید. زامبیا :

در این کشور آفریقایی برای موانع مشارکت معلمانش برنامه های متعددی را اجرا نمود، که یکی از آنان این بود که معلمان نیاز هایشان را مشخص نمایند، تا مشکلاتشان حل شود. (مجیدی، ۱۳۸۰، ص ۱۴۳).

آموزش بزرگسالان تانزانیا:

این کشور شرق آفریقا توانست با اقدامات زیر در مبارزه با بیسوادی گامها یی بردارد:

- ۱- اهمیت خاص رئیس جمهور به مبارزه با بیسوادی و اعلام سال ۱۹۷۰ م
- ۲- استفاده از تجارب ارزنده کشور های موفق
- ۳- کوشش برای اشاعه ی سواد آموزی

۴- استفاده از امکانات مدارس ابتدایی

۵- استفاده از امکانات همه ی سازمان ها ومراکز مرتبط با آموزش بزرگسالان وسواد آموزی چون وزارت بهداشت وبهزیستی، توسعه.

۶- کوشش فراوان برای تهیه مواد خواندنی وایجاد فضای مناسب آموزشی برای معلمان وبیسوادان(افکاری، ۱۳۵۹، ص ۱۳۲).

آموزش بزرگسالان در الجزایر:

این کشور به مانند تانزانیا با انجام برنامه هایی موفق شد، تا حدودی بیسوادی را از بین ببرد(مشایخ، ۱۳۵۹؛ ص ۱۰۲)

نتیجه گیری

به طور کلی نظام آموزش بزرگسالان بر اساس شرایط اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی هر جامعه ای متفاوت است و اهداف خاصی را دنبال می کند. ولی معمولاً کشورهای جهان سوم، از جمله ایران، اکثراً بودجه و امکانات آموزش بزرگسالان را در درجه ی اول صرف برنامه های سواد آموزی می کنند و در درجه ی دوم در اختیار آموزش حرفه ای و سایر برنامه های آموزش بزرگسالان قرار می دهند. اما در کشورهای صنعتی، که اکثریت افراد جامعه باسوادند، بیشتر بودجه و امکانات آموزشی صرف برنامه های آموزش حرفه ای و سایر بخشهای آموزش مداوم می شود. با توجه به نکات فوق، در اینجا اهداف سواد آموزی و آموزش حرفه ای بزرگسالان را جداگانه بررسی می کنیم. هدف از سواد آموزی، برخلاف آنچه که معمولاً تصور می شود، تنها فرا گرفتن خواندن و نوشتن و ریاضیات پایه نیست؛ مهمترین اهداف آن را می توان به این ترتیب خلاصه کرد:

۱- فراهم کردن آموزش ابتدایی و دادن امکان دیگری به بزرگسالان برای کسب مهارت هایی که در طول دوران کودکی و جوانی از آنها محروم بوده اند.

۲- افزایش توانایی و مهارت بزرگسالان برای شرکت در برنامه های اجرایی دولت جامعه.

۳- تهیه ی برنامه ها و تشکیل کلاسهایی که به گسترش فکری بزرگسالان اختصاص یافته است و هدف آن، کسب مدرک یا دریافت شغل بهتر نیست.

۴- افزایش اعتماد به نفس در بزرگسالان از طریق افزایش آگاهی و دانش آنان.

۵- بالا بردن سطح آگاهی بزرگسالان در زمینه ی مصالح جامعه و گسترش علاقه مندی آنان به مشارکت در تصمیم گیری.

۶- افزایش آگاهی شهروندان نسبت به حقوق، وظایف و مسئولیت های خود.

۷- گسترش تواناییهای بزرگسالان برای حل مسائل و مشکلات شخصی و اجتماعی خود.

۸- آگاه کردن بزرگسالان به مهارتها، استعدادها، توانایی و همچنین ناتوانی و کمبودهای خود.

۹- گسترش دانش افراد درباره مبانی و میراث فرهنگی خود

منابع فارسی

- ۱- افکاری، محمد اسحق (۱۳۵۹). پیکار با بیسوادی در کشور تانزانیا، نگاهی به سواد آموزی در کشورهای که انقلاب کرده اند، دانشگاه تربیت معلم، ۱۳۵۹.
- ۲- اقبال قاسمی، پویا (۱۳۸۳). " مشارکت مردمی در آموزش و پرورش " تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- ۳- بنت، نیکلاس (۱۳۶۰). تعلیم برای پیشرفت روستاها کوشش اغلب کشورها : ترجمه ی زهرا صباغیان، یادگری بزرگسالان و تعلیم و تربیت در روستا، مقالات پی در پی آموزش بزرگسالان، شماره ی یک، موسسه ی روش های بزرگسالان.
- ۴- بولا، ه.س (۱۳۷۳). روند تحولات و مسائل آموزش بزرگسالان در جهان، ترجمه ی سیمین دخت جهان پناه ایرانی، تهران: کمیسیون ملی یونسکو در ایران.
- ۵- تقی پور ظهیر، علی (۱۳۸۰). تحلیلی از موانع تغییر و نوآوری در آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- ۶- حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۸۵). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران، سمت
- ۷- حسن زاده، رمضان (۱۳۸۲). روش های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، نشر ساوالان.
- ۸- زندی، بهمن و همکاران (۱۳۷۹). گزارش عملکرد نهضت سواد آموزی در بیست سال اخیر، تهران، سازمان نهضت سواد آموزی.
- ۹- دلاور، علی (۱۳۸۱). روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی، تهران، نشر ویرایش.
- ۱۰- سازمان مدیریت و برنامه ریزی (۱۳۸۳). قانون برنامه چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴) مصوب ۸۳/۶/۱۱، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- ۱۱- سازمان آموزش و پرورش مازندران (۱۳۸۳). سیمای سواد آموزی در استان مازندران، ساری، مدیریت نهضت سواد آموزی.
- ۱۲- ساکی، رضا (۱۳۸۰). تغییر و نوآوری در سازمان و مدیریت آموزشی، تهران، وزارت آموزش و پرورش پژوهشکده تعلیم و تربیت
- ۱۳- سرمد، غلامعلی (۱۳۸۱). آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم، تهران، سمت.
- ۱۴- شیخی، مهدی (۱۳۸۰). گامی به جلو برای مشارکت در آموزش و پرورش، ساری، مهرگان
- ۱۵- شهر آرای، مهرناز (۱۳۵۹). پیکار با بی سوادی در جمهوری خلق چین، نگاهی به سواد آموزی در کشورهای که انقلاب کرده اند. تهران: دانشگاه تربیت معلم.
- ۱۶- صباغیان، زهرا (۱۳۸۰). درس های سواد آموزی (آموزش یونسکو)، وزارت آموزش و پرورش، انتشارات مدرسه.
- ۱۷- صباغیان، زهرا (۱۳۸۲). روش های سواد آموزی بزرگسالان، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.

۱۸- نوروزی، خدیجه و رضاعبادی جامخانه (۱۳۸۷). امکان سنجی سازمان های محلی در واگذاری سواد آموزی بزرگسالان به آنان، سازمان پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش استان مازندران.
 ۱۹- فرجامی هادی (۱۳۸۲). آموزش بزرگسالان در کشورهای گوناگون، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.

۲۱- مجیدی، فریبرز (۱۳۸۰). تربیت معلم به سوی الگویی تازه برای آموزش معلمان، وزارت آموزش و پرورش پژوهشکده تعلیم و تربیت با همکاری یونیسف.
 ۲۲- مشایخ، فریده (۱۳۵۹). پیکار با بی سوادی در الجزایر، نگاهی به سواد آموزی در کشورهای که انقلاب کرده اند، تهران: دانشگاه تربیت معلم.

ب- منابع انگلیسی

- 1-Gagne.R.M.Briggs.L.and wager.W. (1992) principles of Instructional Design. Fort Wrth: Harcourt Brace Joanovich.
- 2-Mezirow.J. (1981) A critical theory of adult learning and education. Adult Education32 (1). Washington DC.
- 3-Coombs. P.H. (1968) The World Educational Crisis: A System Analysis: New York.
- 4-Bhola.H.S. (2006) Adult and Lifelong Education for Poverty Reduction: A Critical Analysis of Contexts and Conditions. <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal>.
- 5- Agneta Lind. Mobilizing Women for Literacy. Literacy Lessons <http://www.eric.ed.gov.2007>
- 6-1- J. A. Simpson, (1977). Today and Tomorrow in European Adult Education, (Strasburg, Council of Europ
- 7- M Bazany. (1973) Work- Oriented Adult Literacy in: An Experiment Final Technical Report, vol. V, Registration, Drop Out and Attendance. (Isfahan, 1973).
- 8-Freire.P. (1972) Cultura Action for Freedom: Harmondsworth'Penguin.